



## Arif Nihat Asya'nın Nesirlerinde Adana

### *Adana in Arif Nihat Asya's Prose*

Doç. Dr. Hatem TÜRK\*

#### Özet

*"Bayrak Şairi" olarak tanınan Arif Nihat Asya, Cumhuriyet döneminin şiir ve nesir alanlarında eserler vermiş önde gelen isimlerindedir. Her iki alanda da çokça yazan şair 1950-1945 yıllarında Adana milletvekilliği yapmakla birlikte asıl mesleği olan öğretmenlik hayatının büyük bir bölümünü Adana'da geçirmiştir. Arif Nihat'ın Adana ile ilgili şiir ve yazıları dikkat çekecek düzeydedir. Onun Adana'ya bakışı ve şehir halkının da kendisine olan ilgisini gösteren bu eserlerde konu çeşitliliğinin fazla olduğu görülür. Çoğunlukla Adana'daki yerel basın organlarında çıkan bu yazılar, sonradan kitaplarında da yer almıştır. Bu çalışmada Arif Nihat Asya'nın nereli olduğu, Adana'ya bakışı ve nesirlerinde Adana olgusu üzerinde durulacaktır. Yazı ve şiirlerinde Arif Nihat Asya'nın Adana ile ilgili büyük oranda iyimser duygular beslediği görülmektedir.*

**Anahtar Kelimeler:** Arif Nihat Asya, nesir, Adana.

#### Abstract

*Known as "Poet of the Flag", Arif Nihat Asya, who wrote poems and prose in Republican period, is one of the most significant litterateurs. Besides writing a number of prose and poems, he was a deputy of Adana between 1950-1945. Actually, he was a teacher and mostly pursued this career in Adana. His prose and poetry about Adana take attention. It can be seen in his works about his perspective of Adana and the interest of the resident in him that the variety of the subject is wide. Those works which were generally published in local presses in Adana took place in his books later. In this study, Arif Nihat Asya's hometown, his perspective of Adana and Adana in his prose will be handled. That Arif Nihat Asya has an optimistic point of view about Adana can easily be observed.*

**Key words:** Arif Nihat Asya, prose, Adana.

---

\* Giresun Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,  
hatemturk@hotmail.com.

## Şehir ve Şair

Güngörmüş şehirlerin isimleri onlarla özdeşleşmiş büyük şair ve yazarları vardır. Şehirler şairleri doğurmuş, şairlerse bu şehirlerin öykülerini anlatmış, onların hafızası olmuşlardır. Yahya Kemal ya da Nedim İstanbul'la, Stefan Zweig ya da Kafka Viyana ile Baudelaire Paris'le Dostoyevski Petersburg'la bilinen şairlerdir. Güzelliği pek çoklarınınca anlatılan şehirler büyük şairlerin kalemlerinde yeniden hayat bulup yeniden güzelleşirler. Bu şairler çoğunlukla şehirlerin herkesçe bilinen ama kimsenin farkına varıp anlat/a/madığı köşelerini, yüzlerini anlatmışlardır. Öyle ki anlattıkları nihayet kendi yaşantılarıdır. Bu şehirler şairlerin evidir adeta. Gaston Bachelard, Mekânın Poetikası adlı eserinde “Ev, manzaradan da çok ‘bir ruh halidir’ Yalnızca dış cepheden ibaret olarak yeniden üretilmiş bile olsa, bir içselliği dile getirir” (Bachelard 2017: 103) demektedir. Şairler için de şehirler bir ruh halidir ve onların şiirini örerken aynı zamanda kendi şair hayatlarını da kurarlar. Dolayısıyla en azından modern şairi şehirli saymak gerekir. Türk edebiyatı için de durum farklı sayılmaz: “Şairin yaşamak istediği veya şiiri besleyen yer bağlamında kırsala ve doğal mekânlara yöneliş, zaman zaman güçlü bir akım halini almış görünse bile, Cumhuriyet dönemi şair ve şiiri şehirlidir” (Narlı 2007: 159). Türk edebiyatındaki toplumcu şairlerde zaman zaman görülen ilginç kırsal zeminleri onların sürgün ya da zorunlu yaşam hikâyeleriyle değerlendirmek gerekir. Hasan Hüseyin Korkmazgil'in “Tohma Geceleri” şiirindeki “ ‘dutluk’ - bize bir lâhzada efsâne göründü / âhenk – şişelerden sızarak rûha büründü” (Korkmazgil 1995: 259) dizelerindeki aruzun sesi bu şiirdeki Nedim ve İstanbul ilgisini göstermektedir. Öyle ki şair burada bir şehir kültürünü kırsal arka plan içinde sunmuştur. Öte yandan Enver Gökçe'nin “kirtim kirt” (Gökçe 1997: 22) ve “Keban dedikleri” (Gökçe 1997: 75) adlı şiirleri, onun memleketi Eğin-Çit'deki bir Ankara şairinin zorunlu ikametinden doğmuştur. Arif Nihat Asya, henüz birkaç günlükken yer değiştirmeye başlamış nihayet İstanbul'da yetmişmiştir. Soyadında görüleceği gibi yaşamının ilerleyen dönemlerinde onda hep bir mekân algısı var olmuştur. Tokat, Trakya, İstanbul, Bolu, Kastamonu, Asya, Adana, Malatya, Kıbrıs, Edirne, Ankara başta olmak üzere Anadolu'daki pek çok şehir<sup>1</sup>, Arif Nihat Asya için temel mekânsal olgulardır. Ancak şairin anne-baba ve evden yoksunluğu Adana yaşamına dek sürmüştür. İstanbul'daki ev/li/liği, onun için tam anlamıyla yerleşme işlevini yerine getirmemiş

<sup>1</sup> Arif Nihat Asya'nın şiirlerinde mekân olgusuyla ilgili kitabında Ersin Özarslan, şairin şiirlerindeki mekân endişesini değerlendirdikten sonra Edirne'den Kocaeli'ne kadar Türkiye'deki 38 şehirle Kıbrıs'ın şairin şiirlerindeki yerini tespit ederek incelemiştir. Bk. Ersin Özarslan (2010), Şiirden Coğrafyaya, Arif Nihat Asya'nın Şiirinde Mekân Endişesi, Ötügen, İstanbul.

dolayısıyla şair, ancak Adana'daki ikinci evliliğinden sonra şehirle ve eviyle bütünleşerek kendini ifade edebilmiştir.

### **Arif Nihat Asya Nereli?**

“Bayrak Şairi”nin nereli olduğu konusu, hem özel hayatının hem öğretmenlik ya da milletvekilliği gibi meslek hayatının hem de şiir ve nesirleri gibi yazı hayatının önemli bir tarafını oluşturur. “İnceğiz” adlı şiirinde “İstanbul’lu” olduğuna kendisi de inanmamış gibi anlatmaktadır:

“ ‘Nerelisin?’ diye soruyorlar: / İnceğiz köyünde doğmuşum;

İnceğiz’i Çatalca’ya, Çatalca’yı / İstanbul’a bağlamışlar. / İstanbul’lu olmuşum” (Asya 2006b: 158).

Hayatını Anadolu ve Kıbrıs’ta geçirmiş, öğretmen bir sanatçı olan Arif Nihat Asya’nın toplumsal değerlere saygı, alçak gönüllülük ve doğallığı yaşamına sindirmesi, halkının onu bağrına basmasını sağlamıştır. Yaşamının, şiir ve nesirlerinde tüm ayrıntılarıyla ortaya konulduğu görülebilir. Şiirlerinde olduğu gibi nesirlerinde de insan olgusunu önceleyen sanatçıda mekânın önemli bir yeri vardır. O, doğallığının içinde insanı, çevresi ve mekânıyla birlikte anlatırken görevli ya da başka bir amaçla bulunduğu değişik şehirlerde yabancılık çekmemiş, aksine bu zenginliği her fırsatta yazı hazinesine malzeme yapmaya çalışmıştır. Yunus Emre gibi Anadolu toprağının hemen her tarafını memleketi yapabilmiş sanatçının bu özelliğinin izini sürmek, yaşamı ve sanatını açıklamak için önemlidir.

Şairle ilgili çalışmalardan birini yapan Saadettin Yıldız, “Mehmet Ârif’in baba tarafı ‘Kapusuzlar’ lakabıyla şöret bulmuştur. Bilinen en büyük dede Kapusuz Hacı Ahmet, Tokat’a bağlı Kapusuz köyünden İstanbul’a göçmüş ve orada debbağlıkla uğraşmış bir ahi ustasıdır” (Yıldız 1991: 4)<sup>2</sup>, diyerek ailenin baba tarafından Tokatlı olduğunu tespit etmiştir. Mehmet Ârif’in babası Ziver Efendi tek çocuğu henüz yedi günlükken askerde vefat edince Mehmet Ârif, dedesi İbrahim Tevfik Efendi ve annesi Tırnovalı Osman kızı Fâtima Hanım’a kalır. Fatıma Hanım, üç yaşına dek oğlu ve kayınpederiyle kalıp daha sonra Filistinli bir subay olan Abdürrezzak Efendi ile evlenerek bir yıl İstanbul’da durduktan sonra kocası ve ondan olan çocuğuyla Filistin’e gider. Mehmet Ârif’in dedesinin izni olmadığı için çocuğunu bırakmak zorunda kalan Fatıma Hanım’ın ikinci çocuğu da süt zehirlenmesinden vefat ederek yolculuk

---

<sup>2</sup> Şairin yaşamıyla ilgili tarihi bilgiler, hakkında ayrıntılı çalışmalar yapmış olan Saadettin Yıldız’dan özetlenerek alınmıştır.

esnasında Mersin’de toprağa verilir. Yıllar sonra yine buluşmalar da ömrünce anne acısını duyacak olan Arif Nihat, “Anne” adlı şiirinde şunları söyler:

“İki öksüz gibiydik, anneciğim; / Belki südsüz de kaldım... öyleyken,

Yeniden gelmek olsa dünyaya, / Yine ben, doğmak isterim senden!” (Asya 2006: 140).

Mehmet Ârif ise İstanbul-Çatalca’nın İnceğiz köyünde kalmıştır. Arif Nihat “Kayıplar” adlı yazısında: “Dedem, beni oğlunun aziz yadigârı olarak elimden tutmasaydı belki ben de kaybolup gidecektim. Benim ilk şöhretim bir Rumeli köyünde onun torunu olarak başlar” (Asya 1964: 62) diyerek dedesinin kendisini alıkoymasını anlatır. Ona bakan babaannesi Rûveyda Hanım da vefat edince Mehmet Ârif, babasının anadan bir kardeşi Gülfem Hanım’a kalır. O da Çatalca’nın Örcünlü köyünde yaşamaktadır. İlkokula İnceğiz’de başlayan Mehmet Ârif, halasının kızları Asiye, Nuriye ve Şadiye ile Örcünlü köy mektebine devam eder. Balkan harbinin patlak vermesi sonucunda aileyle birlikte Mehmet Ârif de İstanbul’a göçmüştür. Burada halasındayken Haseki’de; babasının amcası debbağ Recai Efendi’deyken Kocamustafapaşa’da mahalle mektebine gider. Çatalca müftüsünün kızı olan halası Gülfem Hanım onu Yusufpaşa’daki Gülşen-i Maarif Rüşdiyesi’ne yazdırır. Mehmet Ârif, 1911-1912 ile 1915-1916 arasında bu okulda okuduktan sonra Bolu Sultanisi parasız yatılı öğrencisi olur. Bundan sonraki hayatı devletin himayesi altında geçer. Bu durumunu 1 Nisan 1947 tarihini taşıyan “Kayıplar” adlı yazısında: “Babamdan dedeme, dedemden halama, halamdan amcama kaldım. Sonunda amcamdan halama dönmüş ve halamdan millete kalmıştım” (Asya 1964: 62) ifadesiyle belirtmiştir.

Mehmet Ârif, 1916-1917 ile 1919-1920 arasında Bolu’da okuyup, 1920-1921 sezonunda Kastamonu Sultanisi’ne nakledilir. Buradan da 1922-1923 döneminde mezun olarak Dârü’l-Muallimîn-i Âliye (İstanbul Yüksek Muallim Mektebi)’ne 1923-1924 döneminde başlar. Dârü’l-Muallimîn-i Âliye’nin son sınıfındayken Suadiye’de oturan saraya mensup bir ailenin kızı olan Hatice Semiha Hanım’la evlenmiş, çift, 12-13 yıl süren evlilikten sonra ayrılmıştır. Şairin bu evlilikten Reha Uğur ve Kemal Koray adlı iki oğlu olmuştur. Mehmet Ârif, 06.12.1927’de okuldan mezun olup 23. 10. 1928’de göreve başlayacağı Adana Erkek Muallim Mektebi’nde Edebiyat Muallimliğine atanır. Böylece Mehmet Ârif’in Adana yılları başlamış olur.

### **Arif Nihat Asya Adana’da**

Arif Nihat Asya, 1928’de ilk görev yeri olan Adana’ya öğretmen olarak atanır. Adana Erkek Muallim Mektebi’nde başlayan görevi, 08. 12. 1931’de

Adana Erkek Lisesi Edebiyat Öğretmenliğine nakledilerek 11. 09. 1942'ye dek sürmüştür. Kadrosu buradayken Adana Erkek Muallim Mektebi ile Kız Muallim Mektebinde edebiyat öğretmenliği yapar. 1933'te Fransızca öğretmeni olan Hakkı Mahmut Soykal vasıtasıyla, Mevlevi dedesi Ahmet Remzi Akyürek'le tanışıp ondan el alıp dervişlik çilesinden geçerek şeyhliğe yükselir.

15 Mayıs 1934'te yedek subay olarak askere alınarak İstanbul ve Adana'da görev yapıp 31 Ekim 1935'te terhis olmuştur. Kanun gereği 1934'te "Asya" soyadını almıştır.<sup>3</sup> Arif Nihat, 15 Ağustos 1943'te yeniden askere çağrılarak iki

<sup>3</sup> Arif Nihat Asya'nın bu soyadı almasıyla ilgili Necmettin Turinay'ın ilginç bir görüşü vardır. Arif Nihat'ın "Toprak" adlı yazısından hareketle Turinay şunları söyler: "Fakat biz onun niçin böyle bir soyadı aldığını bilmiyoruz. İşte burada toprakla kurduğu ilişki biçimi, bize bir hayli manidar geldi. Anadolu toprağını bir değere dönüştürmek ve bunu daha da genişleterek siyasal, evrensel bir kültür ve medeniyet seviyesi algılamasına yükseltmek!... Nitekim onun Asya soyadını aldığı dönemlerde, Yakup Kadri ve Şevket Süreyya'nın Kadro dergisinin böyle bir anlayışı vardı. Kadro dergisi ekonomide devletçiliğin yanı sıra; Asyacılığı, Asya milletlerinin uyanışını, kendi aralarındaki işbirliği fikrini ve Batı kültür ve medeniyetine muhalefeti temel alan bir yayın gerçekleştiriyordu. Kadro'nun bu yolda geliştirdiği Asyacılık programı, otuzlu yılların Türkiye'sinde, tahminlerin ötesinde etkili olmuş fikirlere biridir. Ve muhtemeldir ki, 1932-1934 yılları arasında ülke çapında geniş tesirler uyandıran bu tür fikirler, Arif Nihat'ın şuurunda ve şuur altında yankı bulmuş olabilir. Çünkü onun kişiliği, kendi dışındaki bir şeyle (tabiat, içki, kadın ve her türlü ideallerle) özdeşleşmeye çok müsait" bk. Turinay, Necmettin (2011), "Arif Nihat Asya'nın Nesri / Derin Tarih - Derin Roman - Ayetler" Arif Nihat Asya, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, s. 162. Turinay'ın bu fikrini desteklemesi açısından o yıllarda Nazım Hikmet, Vâlâ Nurettin gibi sanatçıların başta İngiltere gibi emperyalizmin temsilcisi ülkelere nispetle Asya'nın gücünü göstermesi adına "Asya" adlı bir dergi kurmak istemeleri söz konusu edilebilir. Nitekim Nazım Hikmet bu anlamda şiirler de yazmıştır. "Adalı Haydut" bunlardan biridir. Onun son dört dizesi Millî Mücadele'yi işaret ettiği gibi Çin ya da SSCB gibi doğu bloku güçlere de işaret ettiğinden tedirginliğe neden olmuştur:

"Nuhun beklediği güvercin gibi / Dualı dudaklar özleyen ruhlar / Bekliyor Asya'nın Kızıl kuşunu / Istırap içinde bütün bir cihan / Asya'dan umuyor kurtuluşunu"[Asya 1921] (Ran 1995: 114). Ayrıca, Necip Fazıl Kısakürek'in "Büyük Doğu" adıyla yayınlattığı fikrin somut coğrafyasının da benzer bir dayanağı olduğu düşünülebilir. Nitekim şair, ideolocya Örgüsü adlı kitabındaki "Asyacılık" başlığında konuya açıklık getirir: "Büyük Doğu mefkûresinin, Büyük Şark yani Büyük Asya'yı kucaklayan mana şubesinden pırlıtlar toplanmakta; ve isim delâletimizin temel direklerinden biri, tepesinde en aydınlık bir vuzuh feneriyle meydana çıkmaktadır. Evet, Büyük Doğu mefkûresinde, esas bakımından bütün bir ruh muhtevasına istinad eden Büyük Doğu isminin mekân ve saha delâleti sadece Büyük Asya'dır. Geriye kalan dünya zıt ve düşman saha..."(Kısakürek 1998: 216). Arif Nihat Asya'nın soyadının kaynağına ışık tutabilecek "Asya I, Asya II, Asya III" adlarıyla üç adet yazısı vardır: Bk. Arif Nihat Asya (1976), Bütün Eserleri Çekirdek: 2 - Aramak ve Söyliyememek, Ötügen, İstanbul, s. 280-283. Şairin "Ad" isimli küçük şiiri de bu konuya ışık tutacak niteliktedir: "Ön adım 'Ağrı Dağı' / Soyadım 'Tanrı Dağı'" Bk. Arif Nihat Asya, (2006), Bütün Eserleri: Duâlar ve Âminler, Ötügen, İstanbul, s.155. Yine "Şark" adlı küçük şiiri de benzerdir: " 'Yakın Şark, Uzak Şark' / Diyen, haftalardır; / Ne bilsin, ki bir de / Derin Şark vardır!" (2006: 248).

ay daha askerlik yapmıştır. İkinci evliliğini 4 Aralık 1941'de Adana Erkek Lisesi Kimya Öğretmeni Servet Akdoğan'la yapar. Birliktelikleri şairin ölümüne dek süren çiftin Fırat ve Murat adlı iki çocukları olmuştur.

Arif Nihat Asya'nın Adana yıllarını üç döneme ayırmak mümkündür. İlk dönem, mesleğe başlamasından Malatya Lisesi Müdürlüğü'ne, 11. 09. 1942'ye kadar geçen 13 yıl 10 ay ve 8 gündür. İkinci dönem Malatya'dan sonra 19. 11. 1945'te yine Adana Erkek Lisesi'nde başlayan öğretmenlik yıllarıdır. Şair Adana'yı çok sevmiş halk da onu bağrına basmıştır. Nitekim 1946 seçimlerinde bağımsız milletvekili olarak adaylığını koyar. Fakat 21000 oy almasına rağmen seçilemez.

Arif Nihat Asya, 1947'de eşi ve kızı Fırat'la 43 yıldır görmediği annesini ziyaret için Akka'ya gidip 12 gün kalır. Bir yıl sonra da Yahudilerin Akka'yı zaptı üzerine Fatıma Hanım ve Abdürrazzak Efendi Adana'ya gelmiştir. Malatya'da hakkında başlayan soruşturmalar Adana'da da devam eder. Sonunda 04. 10. 1948'de Adana'daki ikinci dönemi de Edirne Lisesi'ne gönderilerek sona ermiştir. Annesi ve üvey babasını da beraberinde götüren şair, çetin kış şartları yüzünden onları yeniden Filistin'e gönderir. Bir süre sonra zaten yürüyemeyen Fatıma Hanım ölür. Şair, annesinin mezarını "Fatma'lar" şiiiriyle ölümsüzleştirir:

"Beyrut mezarlarında yatar Fatma'lar. / Yakından. Uzaktan 'Fatma!' diye seslensen / Kaç Fatma birden / Doğrulup kalkar; / Aralarında / Büyük 'Makber' şâirinin Fatma'sı da var.../ Ey Ârif Nihad, / Senin öksüz Fatma'nı kim arar, kim sorar;

Ki yaşlı, genç adaşları –o, gelmeden de- Buralarda, yine, böyle mezar mezardı

Ve adı konmamışların ba'zıları da / Yaşasalar –belki- Fatma olacaklardı!" (Asya 2006b: 249).

Bu süreçte Arif Nihat çok yıpranmıştır. Aleyhinde yapılanlara kendisini sevenler karşı koymaya çalışmış, gerginlikler yaşanmıştır. Buna karşı Arif Nihat da hocalarına sadık öğrencilerine "Adana Gençliğine" adlı yazıyı armağan etmiştir. Bu yazıda yazar, kendisiyle uğraşanlara karşı kalkan olan öğrencilerine teşekkür etmektedir: "Bundan bilmem kaç yıl evvel solundan kalkanların artık solları üzerine devrilecekleri zaman geldi. [...] Süne ile çekirge ile mücadele etmesini bilen Adana gençliği, onlarla da mücadele etmesini bilir... buyursunlar!. [...] Türk vicdanının sillesi enselerine indiği böyle bir günde memleket toprağını öpmeyi öğrensinler!" (Asya 1976b: 191-192). Nitekim şairin gönderilmesine çok üzülen Adana halkı onu 5000 kişi ile uğurlar.

Şair için üçüncü Adana dönemi, milletvekilliği yoluyla olmuştur. İsmi Adana'yla özdeşleşen Arif Nihat, istemeyerek de olsa şehirden koptuktan sonra

kentle ilgisini kesmemiş, duygularını hemen her fırsatta ifade etmeye çalışmıştır. Yine bağımsız milletvekili adayı olup seçilemediğinde bile hemşerilerine bakışı değişmemiş, onlardan beklentisi bitmemiştir. 1950 seçimlerinde adaylığı söz konusu olduğunda bunu memnuniyetle karşılayarak “Beni de Yazın” adlı yazıyla teşekkür etmiştir. Yazar, teşekküründe mütevazı duruşunu göstererek sonuç ne olursa olsun memnuniyetini ifade etmiştir: “Üç kelimelik adımı, öylesi hoşunuza giderse, sigara dumanıyla havaya yazın! İsterseniz kalemi suya batırıp dilediğiniz yere suyla yazın. [...] Olursam olurum. Olmazsam ‘Seyhan milletvekili olmak istedi; fakat olamadı’ diye bir de destan yazın” (Asya 1976b: 203-204). TBMM’nin 9. döneminde 22 Mayıs 1950 itibarıyla Seyhan (Adana)’da Demokrat Parti milletvekili olarak göreve başlar. (TBMM Albümü 2010: 591). Bu görevi 14 Mayıs 1954’te son bulmasına rağmen Arif Nihat Asya’nın Adana ile resmi bağlantısı kalmadığı halde şehre olan gönül bağı hiç bitmemiştir.

Adana’nın 5 Ocak 1922’deki düşman işgalinden kurtuluşunun yıl dönümü programında öğrencisi Aydın Gün tarafından ilk defa okunan BAYRAK şiiri, şairden öğrencilerine, öğrencilerinden Adana’ya, oradan da Türk milletine mâl olmuştur.

Arif Nihat’ın ölümü de yine bir 5 Ocak günüdür. “5 Ocak Marşı” (Asya 2006b: 88-90) şairi, o güne çok önem vermiş, hastanedeyken bir gün öncesinde eşinin ısrarları sonucu 5 Ocak günü hatırına sigarayı yavaş yavaş da olsa bırakmaya söz vermiş ancak yine o günde ruhunu teslim etmiştir: “Çatılar, kubbeler, başlar üstüne / Çekin, ey genç eller, al bayrakları...Ki bayrak alıyle yazdı yazanlar, / Vatan takvimine (5 Ocak)ları...”(Asya 2006b: 90).

### **Arif Nihat Asya'nın Nesirleri**

Arif Nihat Asya’nın nesirleri, pek çok yönüyle şiirlerine benzer. O, düz yazılarında düşüncelerini ya da yaşantısını en açık haliyle yazmaya çalışmıştır. Bu yüzden onun yazılarında genel olarak açıklık, mizah ve samimiyet ön plandadır.

“Bayrak Şairi”nin şiirlerinin yanında öğretmenliği, hatipliği ve nesirleri de önemlidir. Çalışkanlığı herkesçe bilinen şairin nesilleri yetiştiren pek çok kitabı bulunmaktadır. Bu kitaplar değişik zamanlarda değişik yayınevlerince yayınlanmış son olarak da Ötüken Yayınlarında külliyat halinde okuyucuyla buluşmaya devam etmektedir. “Arif Nihat Asya’nın 34 kitabı basılmıştır. Bunların 23’ü şiir, 11’i de nesir ve mensur şiir kitabıdır. Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor’un ilk baskısındaki ‘Yazarın Başka Kitapları’ başlıklı açıklamada çıkacak kitapları arasında NECİD adlı bir kitabının bulunduğu belirtilmişse de eserin

yayınlandığına dair herhangi bir kayda rastlanmamıştır. Şiir kitaplarından beşi, nesir kitaplarından dördü ölümünden sonra basılmıştır”(Yıldız 2011: 462).

Arif Nihat Asya'nın nesirleri kendine has bir anlayışla kurgulanmıştır. Aynı zamanda rubai şairi olarak bilinen Arif Nihat'ın nesirleri de yaşantısının bir özelliğiyle ironik ve nüktedandır. Yastığının Rüyası, Âyetler (Kanatlarını Arayanlar), Kanatlar ve Gagalar, Enikli Kapı /Top Sesleri (Çekirdek: I), Terazi Kendini Tartamaz (Çekirdek: II), Tehdit Mektupları, Onlar Bu Dilden Anlar (Çekirdek: III), Aramak ve Söylemek, Ayın Aynasında, Kubbeler, Sevgi Mektupları, onun nesir kitaplarıdır.

### **Arif Nihat Asya'nın Nesirlerinin Özellikleri**

Arif Nihat Asya'nın nesirleriyle ilgili ilk önemli değerlendirme, Ahmet Hamdi Tanpınar'a ait “Yastığının Rüyası”, adlı kısa ama anlamlı yazıdır: “Halı, Körler, Son, Bebek gibi nefis parçaları ihtiva eden Yastığının Rüyası, eskiyi gevelemekten yorulan dimağımıza fantezist bir çeşni getirmektedir. Küflü bir romantizme ve şekle bürünen ruhlara bu kitap, büyük bir ders ve yeniliğe susamış ruhlara da büyük bir ümittir” (Tanpınar 1998: 367). Saadettin Yıldız, Arif Nihat'ın nesirlerini “Arif Nihat Asya'nın Nesirleri” adlı kitapta değerlendirmiştir. Yıldız'ın çalışmasının sonunda vardığı netice dikkate değerdir: “Yazarın nesir sahasında asıl edebi kudretini mensur şiir ve kısa nesirde aramak doğru olur. [...] Arif Nihat, Türk nesrinde, üslûbuyla ve varlığı idrak tarzıyla hususi bir yere sahiptir.” (Yıldız 1991: 177).

Kısa vecizeler, mensur şiirler, denemeler, fıkralar, mektuplar, seyahat intibaları, siyasi, kültürel, tarihi ve edebi değerlendirmeler, şehir, tabiat ve basın hayatına dair değerlendirmeler, anlık duyguları şeklinde ayrılacak yazıların konu çeşitliliği de oldukça fazladır. O, yazmayı bir alışkanlık haline getirdiğinden bu konuda sıkıntı yaşamamıştır. “İlânlar Arasında” yazısında olduğu gibi bir gazete ilanlarını okurken bile yazı çıkardığı görülür: “ ‘Satılık ev...’ işte çoktan beri aradığım buydu... Suyu da var, banyosu da, mutfağı da, bahçesi de.. Fakat yazık: İskenderundaymış.. Adana’da olsa da alsam!.. [...] ‘... Basımevi... Ucuzluk, nefâset, sürat...’ Ne güzel. Acaba üç kitabımdan hangisini bastırısam? Acaba hepsini birden mi bastırısam?” (Asya 1976c: 63-64).

Benzer olarak yazar, yaz hazırlığı yaptığı bir günde bahçesine ip gerip “hepsi güçlü kuvvetli delikanlılar olan oğullarımdan en dincini ve pehlivan gibisini” (Asya 1976c: 185) diyerek anlattığı, muhtemelen, öğrencilerin halılarını sopayla çırpmasını da yazı konusu yapmıştır. Ya da “Bir Teşekkür İlanıdır” (Asya 1976c: 205) başlıklı yazıda olduğu gibi bir dostunun kendisine muziplik yapmak için Mersin'den Adana'ya dek her postanede telgraf çekmesi üzerine yazdığı yazı da



buna örnektir. Arif Nihat Asya'nın nesirleri genellikle kısadır. Dört beş sayfayı geçen yazısı hemen hemen hiç olmamakla birlikte "Kefe" adlı yazısı gibi bir ya da iki cümleden oluşan nesirleri de vardır: "Terazinin boş kefesini daima yukarıda durur" (Asya 1976d: 211).

### **Arif Nihat Asya'nın Nesirlerinde Adana**

Arif Nihat Asya'nın yazı ve öğretmenlik hayatında önemli bir yeri olan Adana'nın eserlerine yansıdığı görülür. Adana'da kaldığı yıllar boyunca yerel gazetelerde köşeleri bulunan yazar, burada yazılar yazmıştır. Yazar, buradaki yazılarında Adana'daki yaşantısını, okul ve basınla ilgili değerlendirmelerini, siyasi fikirlerini, şehirdeki belediye ve kültürle ilgili görüşlerini, şehrin kültürel, coğrafi ve siyasi yapısını söz konusu etmiştir. Yazarın nesirlerinde Adana'nın pek çok yönüyle yer aldığı görülür. Adana olgusu, bazen bir yazı boyutunu alırken bazen de herhangi bir yazıda Adana'nın adı geçmekte ya da Adana'daki bir olaydan hareketle yazar, genel fikirlerini ifade etmektedir. Örneğin "Tuz" adlı yazısında " 'Tekel, tuz avaryalarını Seyhan'a dökecek' dediler: artık Seyhan deniz, Adana iskele oldu demektir; uskurlar dönmeye, düdüklü otlara hazır olsun!"(Asya 1976b: 74) dedikten sonra yazar, bu haberin kendine düşündürtüklerini yazar.

"Ford" adlı yazıda:

"Ben hatıralarımda yanılmıyorsam, Adana'ya gelmiş ilk fordun ihtiyarlığına yetiştim. Bu, meşhur Hacı'nın. Hacı Refik Gülek'indi. Ve adı, uzun söylersek Dabbetülaz, kısaca konuşursak Dabbe idi. Bu garip adın Hacı'nın buluşu olduğunu söylemeye lüzum yoktur. [...] Dabbe'ye binerek av namı altında yola çıkardık: Tüfeğim İdeal markaydı, saatim Omega'ydı, tabancam Belçika'ydı, bindiğim otomobil Ford'du" (Asya 1976b: 81), diyerek Ford markasının ülkesine ve insanlarına kazandırdıklarını söz konusu eder. Yazara göre: "Adamlarını düşünen sermayedarların memleketinde komünizm tehlikesi yoktur. Düşünmeyenlerin memleketinde ise daima vardır" (Asya 1976b: 82).

Benzer olarak Arif Nihat Asya, "Hazır Listeler" adıyla "bu milletin bu gidişle değişmesine imkân olmayan alın yazısına" (Asya 1976 b: 111) yazdığı kısa yazısında "Adana'nın yağlı yavanına sokumuna, dürümüne; İstanbul'un beşlik simidine." (Asya 1976b: 111) ifadeleriyle Adana'yı da karıştırır.

### **Arif Nihat Asya'nın Adanalılığı**

Arif Nihat'ın Adana'ya yakınlığı, şehrin onu bağrına basması herkesçe bilinen bir gerçektir. Bu durum onun yazı ve şiirlerine yansımıştır. Adanalı değilken ve ülke çapında tanınan bir sanatçı olmuştukça o yine de uzun süre bu

şehirden gitmek istememiştir. Bunun çeşitli nedenleri vardır. Bir nedenini “Bülbül Ne Gezersin Çukurova’da?” adlı yazısında anlatmaktadır. Radyoda şarkı dinlerlerken kendi şansına Neriman Altındağ’ın söylediği “Bülbül Ne Gezersin Çukurova’da?” parçası üzerine kaleme aldığı bu yazısında Ankara’ya neden gitmeyip de burada kaldığını anlatır. Ona göre kendisi “bülbül”dür ve Ankara’nın yasakları ötmesine engeldir. Hem Ankara’da kimse de tanımaz ve onu kafese koymaya kalkarlar. Oysa “Biz, Adana’lılık... bizim buraların bülbülleri bizar kalınca sesli olur.” (Asya 1976c: 74) diyerek kendisinin Adana’da var olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca yazar, “Orada tüyümüzü yolarlar, kanatlarımızı kırarlar, gagamızı çarpıtırlarsa; sesimizi akordlarına uydurmaya kalkıştırlarsa bizim bülbüllüğümüz nerede kalır?” (Asya 1976c: 74) diyerek kendisine başka bir yerde değer verilmeyeceğini anlatır. Ona göre kendisi bu şehirden, şehir de ondan memnundur.

Arif Nihat’ın Adana’yı benimsemesinin önemli bir nedeni, küçük yaşta babasız, annesiz ve memleketsiz kalmasıdır. “Kayıp Kızlar” adlı şiirinde:

“Ağlayın ey kumrular: / Vurdu vuranlar bana! Belli yerim yok... mezâr

Oldu yabancılar bana” (Asya 2006: 99) derken, aidiyet duygusunu tatma ihtiyacını da göstermektedir.

Arif Nihat, ilk görev yeri olan kenti benimseyerek adeta yaşamını buraya uyarlamıştır. Çoğu Adanalıda bugün de vazgeçilmez bir tutku olan tespih ilgisi, Arif Hoca’da da vardır. Tespihten başka bir koleksiyonunun olmadığını söyleyen yazar, “Tespih” adlı yazısında “Bir müfettiş nezaketlice bir ihtarla ‘eli tespihli öğretmenler görmeye alışmadık.’ demişti; ‘ben alıştırdım.’ cevabını vermiş, tespihimi –bir türlü- feda edememiştim.” (Asya 1964: 89) ifadeleriyle, herkese eyvallahı olmayan, Adanalı tavrını da göstermiş olur. Aynı tavrı gerektiğinde daha yüksek, hatta en yüksek, bir tonda da söylemeyi bilen Hoca, “Ekselâns” adlı yazısında, belli ki, çok yüksek mevkideki birine lafını esirgemez: “Senin askerin kadar dinleyicim, senin tebeandan çok okuyucum ve –oldu olacak, onu da söyleyim- senin gövden kadar başım var” (Asya 1964: 89).

Arif Nihat’ın bu tavrını, Milli Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel’e de pek çok problemi göze alarak, gösterdiğini bilmeyen yoktur. Ama belki en fazlası da Adanalılara, Adanalılıkla ilgili verdiği ders olmalıdır. Belli ki Adana’da onun Adanalılığı tartışılmış ve bu, Hocanın kulağına gitmiş ki o da sarılmış sivri kaleme ve yazmış “Adana’lı”yı:

“ ‘Adana işlerine ne hakla karışıyor? Adana’lı değildir!’ demişler.

Saatler yerli marka olmadığından Adana’da zaman da Adana’lı değildir. [...]

“Ulu caminin minaresi nerelidir, bilmem... Saat Kulesi –biraz sivrildiği için olsa gerek- Adana’lı değildir. Lâkin ben de değilsem kim Adana’lıdır acaba?

Adana'lılık Adana'nın sadece ağası, paşası olmuşlara vergiyse yalnız ölüler Adana'lıdır; diriler Adana'lı değildir!" (Asya 1964: 83).

Arif Nihat, aynı duyguları şiirle de ifade etmiş, bu anlamda "Adana" şiirini yazmıştır: "Kimmiş beni Adana'dan atacak: / Benim adım Adana'da armadır!

Nasıl bırakırım Adana'yı ben.../ Ki Adana, benden bana kalmadır!

Nasıl geçer benden Adana kızı: / Bileğimde elim, altın burmadır!" (Asya 2006b: 87).

Adana'nın özgün taraflarını olabildiğince kendine has üslubuyla kaleme alan Arif Nihat, "Sarhoş" adlı yazısında da Mersin'den Adana'ya gelen son tren olan, yöredeki adıyla, 'sarhoş treni'ni anlatmıştır:

"Şu vagonun penceresi önünde dört yolcu, hâlâ içmekte olan dört sarhoş. Beşincisi, onlara içerlemekte olan bir sarhoş. Altıncısı onlara gülmekte olan bir sarhoş. Yedincisi onlara imrenmekte olan bir sarhoş. Sekizincisi, onlara yarenlik etmekte olan bir sarhoş. Şu ampul, onlara göz kırpmakta olan bir sarhoş. Şu yabancı onlara göz yummakta olan bir sarhoş. [...] Ben de köşemde bir yolculuk yaptım. Sigaramın dumanıyla ve sarhoşların seyriyle sarhoş" (Asya 1976c: 246-247).

Adana'nın şoförleri de yazardan payını almıştır. "Çukurova şoförlerine armağandır" ithafıyla yazılan "Kornaların Dili" adlı yazıda sabırsız, kaba ve saygısız şoförler söz konusu edilmektedir. Yazıda korna sesinin rahatsızlığını verebilmek için yazarın kelimeleri özellikle seçtiği görülür: "Düüüüüüüt. Düüüüüüüü. Düt – Ulan, eceline mi susadın? Şimdi senin.....[...] Düüt. Dütüt. Düt Düüt. Dü. Düt Düt, Düüüüt, Düüüüüt. Düüt. Düüt. Düüüüüt –Ayağını kırıp eline verdiğimin moruğu: çekilecek misin, yoksa yedi ceddinden başlayayım mı?-" (Asya 1976d: 136-137),

Arif Nihat, bazı kişilik özelliğini de bu kentte edinmiştir. "Adana'yı severim... Çünkü Adana'da padişah olmadan da taht sahibi olmak mümkündür" (Asya 1976b: 211) diyerek şehirdeki saltanat yaşantısını hatırlayan yazar, hayatın pek çok yönüyle ilgili değer yargısının başka yerlere göre burada farklı olduğunu anlatmaktadır.<sup>4</sup> Ona göre her hâl ü kârda Adana yaşantısı, Adana bakış açısı farklıdır ve şehir bu yönüyle güzeldir. "Notlar" başlığıyla anlatmış olduğu küçük anekdotta da bu durum kendini gösterir:

"- Anlat şu, akşamki basın balosunu yahu!.. Gazeteci sayılırsın, elbet seni de çağırılmışlardır.

<sup>4</sup> Burada yazar ayrıca Adana'da yaygın olarak kullanılan "taht"ları kastetmektedir. Özellikle sıcak yaz aylarında damda oturmak ve yatmak için tahtadan yapılan sedirler, sivrisinek gibi haşarattan korunmak için tül perdeyle kapatılır. Bu benzerlikten dolayı yöre halkı bunlara taht demektedir.

- Ne anlatayım bilmem ki.. Büfede böreklerin yufkası gazete kâğıdıydandı... Artık gerisini sen düşün..." (Asya 1976b: 211).

Arif Nihat, Adana'dan gittikten sonra da şehre olan yakınlığını gizlememiş; karşılaştığı durumları Adana'yla kıyaslayarak özlemine de dile getirmiştir. "Belediye" adlı yazısında muhtemelen Malatya'da gördüğü türlü olumsuzlukları söz konusu ederek Adanalıların belediyelerinin kadrini bilmesini ister. Yazının sonunda ise yazarın Adana'yla yakınlığıyla şehirden beklentisi anlaşılır: "Belediyenizin kadrini bilin, Adanalılar! Ve ben de sana bedava medhiye yazdım, karşılık olarak bir fahri hemşerilik bile istemedim. Sen de benim kadrimi bil ey Adana belediyesi!" (Asya 1976b: 202).

### **Arif Nihat Asya'nın Adana'daki Kızgınlıkları...**

Arif Nihat, duygularını gizleme gereği duymamış biridir. Neşesini yansıttığı gibi üzüntülerini de yazmış, bunu çoğunlukla Adana gazetelerindeki köşesinde okurlarıyla paylaşmıştır. Arkadaşları ve öğrencileriyle Adana sevgilerinin ürünü olarak Başak adıyla bir dergi çıkarıp bu yayını şehirde büyütme isterler. Gerekli izin verilmeyince Arif Nihat'ın hevesi kaçır. Ancak duygularını yazmaktan da geri durmaz. "Başak" adlı yazısında durumu anlatır: "Bir dergi çıkacak, adı 'Başak' olacaktı. Ve yaşaması mukadderse ilerde 'ben Adana bayramı 5 Ocak'ta doğdum' diye öğünecekti. Biz de çocuğumuzun doğuş gününü onun uğuru bilecektik." (Asya 1976b: 180). Dergi dosyasının savsaklandığını düşünen yazar, eleştiri dozunu arttırarak yazısını sürdürür: "Kabahat bizde ki tarla farelerini, süneleri, hesaba katmamıştık" (Asya 1976b: 181).

Arif Nihat'ın Adana gazetelerinde yazdığı sürede diğer yayın organlarıyla da zaman zaman polemikleri olmuş bunları da sütunlarına yansıtmıştır. "Şampiyonluk" adlı yazıda Adana'daki Bugün gazetesini ironiyle eleştirmektedir. Yazar, Bugün gazetesini yazarlarının sövmekten başka bir şey bilmediğini kendine has bir üslupla dile getirmektedir: "Adana'nın 'Bugün' gazetesini idarehanesinde sövme şampiyonluğu için bir müsabaka açıldı. Yavuz Güney, Yaşar Sungu, dillerine güvenerek ortaya çıktılar. Cavit Oral, Nihat Oral, Hüseyin Ünlü hakem heyeti olarak yerlerine geçtiler ve müsabaka başladı" (Asya 1976b: 167).

"Anket" adlı yazısında:

"Bütün Adana'nın ve ilgililerinin malûmudur ki, değilse malûmu olsun ki, 5 Ocak gününün nümâyiş grupları birçok daireler, kurumlar ve yerler arasında Keloğlan, Yeni Adana, Türk Sözü ve Tel gazetelerine de uğrayıp alaka göstermek büyüklüğünde bulunduğu halde, Bugün gazetesine uğramamıştır. Bugün gazetesini de bu yüzden müşkül denebilecek bir duruma düşmüş, hazırlığı bir

hafta süren tabiyeler düşündükten sonra taarruza geçerek bazı imzalarına öncü ödevi vermiş, ilk hedef olarak Zeynel Besim Sun'la Arif Nihat Asya'yı göstermiştir" (Asya 1976b: 193) diyerek olayı özetleyen yazar, sanılanın aksine kendisinin de gerekçeyi merak ettiğini ve bunu öğrenmek için gençlere anketle soracağını belirtmektedir.

Yazarın Adana basını içindeki başka bir polemiki de Türksözü gazetesiyledir. "Kelime Oyunu" adlı yazısında Türksözü'nün bir yazısından "yücelistan" kelimesini çıkararak yayınlamasına karşı gazetede ki sorumluları tek tek eleştirir. "Yazımı eksik görünce, haritası yırtılmış bir yurt hüsrânı duydum" (Asya 1976b: 195) dediği yazısında "Yazımdan kelimemi Başmürettip Aziz Derdiyok çıkardıysa, başına dert istemediğindendir, derdi çok olsun!" (Asya 1976b: 195) gibi ifadelerle 14 kişiyi yermiştir.

Arif Nihat'ın Adana'da kızdığı bir konu da kitaplarını yayınlamak istediğinde onları basacak yayınevi bulamaması yüzünden olmuştur. Adana'yı kendi memleketi gibi görmüş olan Arif Nihat, üç dosyasından hiç değilse birinin kitaplaşmasında şehrin gerekli ilgiyi göstermemesi üzerine "Bir Kitap Para Bekliyor" adlı yazıyı yazmıştır. Maddi olanaksızlığına rağmen buradaki ağırlığının karşılığını bulmamasına içerleyen şair: "Bir Kitap Kâğıt; Bir Kâğıt Baskı, Bir Teşebbüs Para Bekliyor" ifadeleriyle şehre olan dargınlığını sitemle göstermiştir: "Vaktiyle Adana'da on yıldan fazla oturmuş, Yaradana sığınıp kürsülerde bir hayli ötmüş, alkışlanmış, kendini Adanalı bilmiş; gelişi, sayılarak biraz da Adanalılar tarafından şımartılmış, kendini kendi haddine göre sanat amatörü diye kabul ettirmiş bir adam, Temmuz sıcağında Çukurova'ya kitap çıkarmaya geldi ve çıkaramadan gitti" (Asya 1976b: 200).

Adanalıların, herkesçe bilinen, "ağzının rahat olması" Arif Nihat'ın da iyi bildiği bir özelliğidir. "Adana" ismiyle pek çok yönünü anlattığı kentin bu özelliğiyle ilgili de şunları söyler: "Adana biraz küfürbazmış, kızdı mı söver sayarmış.. Bunun önüne geçilmeliymiş.. Ben de artık dilimi ayarlamalıyımışım. Peki ama, kızdığım zaman ne yapayım ve neyleyim küfürsüz Adana'yı!.." (Asya 1976b: 186).

Arif Nihat Asya, uzun süre Adana'da yaşadıkten sonra milletvekilliği sevdasına kapılır ve adaylık teklifini öncelikle Cumhuriyet Halk Partisi'nden bekler. Beklentisi gerçekleşmeyip daha sonra Demokrat Parti'den milletvekili olunca da CHP'ye zaman zaman eleştirilerde bulunur. "Tebrik Ederim" adlı yazısında kendisini milletvekili yapmayan CHP'ye "Ey Halk Partisi, beni mebus çıkarmadın ama zararı yok; büyüklük bende kalsın... Bu bir zaferin ilk Cumhuriyet Bayramıdır, tebrike değer: Cumhuriyet Bayramını tebrik ederim"(Asya 1976c: 13) ifadeleriyle sitem eder. Cümlesinin devamında ise

şairin milletvekili olmak için Demokrat Parti'ye göz kırptığı da anlaşılır: “Ey Demokrat Parti, dünya bu... Belki senin de tebrikimi daha çok haretle karşılayabileceğin günler gelir... O günleri, bu günden tebrik ederim” (Asya 1976c: 14).

Yazarın “Piyango” yazılarında da her iki partinin kendisini milletvekili çıkarmasıyla ilgili duyguları yer alır. Yazıya göre yazar her iki partinin de piyangosunu almıştır ancak ümidi de pek yoktur:

“1-Seyhan Demokrat Parti Büyük Eşya Piyangosu... Kısaca: Demokrat Piyangosu. 2-Halkevi, Maarif Cemiyeti, Çocuk Esirgeme Kurumu çıkarına Büyük Eşya Piyangosu... Kısaca: C.H.P. Piyangosu. [...] Sakin bir muhtarlık bile çıkmayacak olduktan sonra neyleyim Demokratın bisikletlerini, dikiş makinelerini, kumaşlarını!... Ve bir mebusluk da çıkmayacaksa neyleyim C.H.P.'nin halılarını, mendillerini, saatlerini!” (Asya 1976c: 123-124).

Arif Nihat, çok istemesine, hatta aday adayı olmasına rağmen, bir türlü listelere girememesini de “Listeler” adlı yazısında Adana’da liste bolluğuna rağmen kendi isminin olmamasına üzüldüğünü belirtir: “Beyanname sağnağından sonra şimdi gökten yere liste yağıyor. [...] Fakat benim bahçemi sele verirken senin tarlana bereket listeler. Kabil’le Habil’i yan yana getiren, fakat Âdem’i Havva’dan ayıran listeler... Hiçbir şeye yanmam, lâkin bir aday sıfatıyla şu listeler bolluğunda üç kelimeleğim adımın kaybolduğuna yanarım” (Asya 1976b: 172-173). Arif Nihat Asya, yıllarca Adana gazetelerindeki yazılarına, öğretmenliğine ve Adana sosyal hayatındaki dostlarına güvenerek milletvekili olmak istemiş ancak bu, Adana’da olduğu sürece mümkün olamamıştır. Bunların nedenini “Partiler” adlı yazısında anlamak mümkündür:

“Benim Partimin Ocağı Adana’da İstiklâl mahallesindedir. [...] Eloğlu şu veya bu partinin adamı olmaktan aldığı kuvvetle konuşurken ben hiçbir partinin adamı olmamaktan aldığım kuvvetle lehte ve aleyhte konuşurum. Yarının sahipleri olan çocuklarımı da, en az partilerin düşündüğü kadar düşünürüm. Hangi partiden olduğumu mutlaka sorarsanız mâlum olsun ki, Kanatlar ve Gagalar partisindenim” (Asya 1976b: 175).

Arif Nihat’ın Adana’dan gönderildikten sonra 300 imzayla Demokrat Parti milletvekili adayı gösterilmesi, kendisini çok mutlu etmiş ve bunu da “Beni de Yazın” adlı yazısında ifade etmiştir. Aynı yazıda şehirdeki bazı kişilerin kendisine muhalefet ettiklerini de söz konusu ederek onlara karşı olumsuz tavrını göstermektedir: “Adımı aleyhimde propagandaya başladıklarını duyduğum bir iki adla yan yana yazmayın! Başka çare bulamazsanız araya bir de polis koyun ki, adlarımız birbirinin boğazına sarılmasın!” (Asya 1976b: 203).

### **Doğal Afetler, Yangınlar**

Arif Nihat yazılarında Adana'daki doğal afetler, yangınlar ya da olumsuz hadiseleri de söz konusu etmiştir.

Yazarın "Sele Hicviye, Kayıplara Mersiye, Gelenlere Kudumiyye" (Asya 1976c: 82-83) başlığıyla söz konusu ettiği doğal afetlerden biri Adana'da 1948'deki sel felakettir. Bu felakette Seyhan Nehri taşmış ve insanların ölümüne neden olmuştur. Yazar, doğal afete karşı yetkililerin yetersiz kalmasını eleştirmektedir. "Onlar Gibi" adlı yazısında da Seyhan nehrinin zaman zaman taşıp etrafa zarar vermesini kendi üslubunca anlatmıştır: "Adana'da bazı korkunç hastalıkların aşısının bulunmaması garip olmuyor da Seyhan'ın sağa sola saldırmaması neden tuhaf oluyor?" (Asya 1976c: 127).

Seyhan'ın Hadırlı köyünü sel basmasıyla can kaybına neden doğal afet de "Hadırlı Ağlıyor" başlığı altında söz konusu edilmiştir. Yine Seyhan nehrinin gecenin bir yarısında taşması sonucu meydana gelen olayı yazar, duygusal bir dille ifade eder: "Seyhan'a yolunu öğretemedik. Ve bunun cezasını biz çekecekken sen çektin zavallı Hadırlı. [...] Şu ana, kızının mürüvvetini görmeden, şu delikanlı dünya evine girmeden gitti... Şu Huğ yoksul, fakat mesuttu... Saadetini yeni yıla çıkarmadan gitti. Yoksulluğun söndürmediği ocaklarını bir gün Seyhan'ın selleri mi söndürecek zavallı Hadırlı; " (Asya 1976c: 221-222). Yazar, yine Adana'da olan ve üç kişinin ölümüne neden olan yıldırımını da "Yıldırım" başlıklı yazısında söz konusu etmiştir. Baharın güzellikleriyle geldiği bir zamanda insanların seçim kavgalarıyla uğraşırken gelen afet, yazarı derinden etkilemiştir: "Fırtına bir yandan, dolu bir yandan, sel bir yandan ekinleri yere sererken, insanlar da 'seçim' adı verilen ve haçlı seferlerine benzeyen bir savaşta birbirini yere seriyorlardı. O sırada bir yıldırım düşerek üç cana kıydı" (Asya 1976b: 163). Arif Nihat, bu anlamda yine "Zelzeleler" (Asya 1976b: 164) ve "Zelzele" (Asya 1976b: 165-166) başlıklı yazıları da yazmıştır. Yazarın söz konusu ettiği doğal afetlerden biri de "Su" başlıklı Etekli köyündeki değirmen yangınıdır. Yazar, bu yazısında da durumu, kendi üslubu çerçevesinde değerlendirmiştir: "Etekli köyünde bir değirmen yandı. Orada suyu çark çevirmeye, değirmen döndürmeye alıştırmışlardı. [...] Etekli'deki su, değirmen çevire çevire asaletini unuttu. Ateşle mücadele kuvvetini kaybetti. Onun içindir ki değirmeni yanmaktan kurtaramadı." (Asya 1976c: 32-33).

Benzer olarak o yıl Adana'da cemrenin toprağa düşmesinin gecikmesi üzerine Arif Nihat, "Cemre" adlı yazısıyla beklentilerini dile getirir: "Üçtür seni karşılamaya çıkıyor, boş dönüyoruz... Nerde kaldın. Sen de mi sözünde durmaz oldun cemre? Sen gelmezsen Leylek de gelmez, Kelebek de gelmez, Çiçek de

gelmez, Böcek de gelmez. Ve hepsinden acısı ekmek de gelmez [...] Ey adı Melek, bir peri, bir huri adına benzeyen güzel cemre, sıcak cemre, ılık cemre, tatlı cemre..." (Asya 1976c: 40-41).

Arif Nihat, Adana ve çevresindeki doğal afetlere kayıtsız kalmamış, halkın yaşadığı iyi ve kötü günleri yazılarında söz konusu etmiştir. Halkın acılarına ortak olan yazarın zamanın şartları gereği en çok rahatsızlık duyduğu konulardan biri de komünizmdir. "Çekirgeler" adlı yazısında komünizmi zararlı haşarata benzeten Arif Nihat, Adana'nın sıcaklığında köylülerin çekirgelerle savaşı gibi komünizmin de kökünü kurutulması gerektiğini söyler: "Artık bu çekirgelerin de kökünü kurutmak zamanı geldiğine inanıyor, bunları yok etmek iktidarından mahrum olmadığımızın ispatını istiyorum" (Asya 1976c: 162).

### **Adana'da Huzur Mutluluk**

Arif Nihat, Adana gazetelerine yazılar yazmış hüznelerini de mutluluklarını da okurlarıyla paylaşmıştır. Adana'daki Bugün gazetesine eleştiri yazısı yazan Arif Nihat, "Tebrik" adıyla aynı gazeteyi tebrik etmişti: "Sütununu Feridun Fazıl Tülbentçi'nin çok değerli muhasebelerine benzetebilmek, idarehanesini çocuk kulübü yapabilmek başarılarını 'Bugün' gazetesi için cidden iftihara değer buldum. Hararet ve samimiyetle tebrik ederim" (Asya 1976b: 198).

Arif Nihat Adana'da son derece sosyal bir kişilik olarak görülmüş, her zaman toplumsal yaşantının içinde yer almıştır. Bu açıdan rahat olan yazar, "Tesadüfler" adlı yazısında arkadaşlarıyla otururkenki tesadüfler zincirini anlatır:

"Adana Halkevi bahçesinde oturuyoruz. Serince bir yer.. Yahut serince bir akşam. Aylardan temmuz... Fakat günlerden Perşembe olduğuna göre belki de bu serinlik, bu ferahlık mübarek Cuma gecelerinin yüzü suyu hürmetine Çukurova'da Hızır'ın yelpazesidir. [...] Bir masanın çevresinde on kişi kadar varız. Çeşit çeşit mesleklerden on kişi Halkevi gölgesinde: Halkevlerinin gayesi tahakkuk etti demektir. Yalnız, halkada birbirini tanımayanlar olduğu anlaşıldı. Arif Dino ile Arif Asya tanıştılar... Konuşuyorlar" (Asya 1976b: 169).

Arif Nihat nesirlerinde "Bahar Bayramı"nda olduğu gibi: "Biz de Çukurova için 'Mayıs, bahar değil, yaz ayıdır.' demedik: Bu gün bahar bayramı olduğunun kitapta yeri vardı. 23 Nisan, 1 Mayıs, 19 Mayıs... Memleket için hepsi bahar bayramı demektir. Mayısı bahçede, sokakta, tarlada, kuyu başında, akarsuda karşıladık." (Asya 1976c: 235) diyerek Adana'daki güzel günleri de resmeder.

Arif Nihat, Adana'da müstakil bir evde oturmuştur. Bahçede erik, dut, nar, yenidoğru gibi az da olsa ağaçları olmakla birlikte bu ağaçlar, muhtemelen bakımsızlıktan, hem az hem de geç meyve vermiş ki yazar, "Bahçe" adlı



yazısında “Bizim bahçenin yemiş çağına ‘İş İştten Geçti Mevsimi’ denebilir” (Asya 1976d: 155) diyerek bahçesini de yazı konusu yapmıştır.

“Çeşmeler” adlı yazısında ise çok sevdiği Adana’dan hareketle çeşme kültürünü söz konusu etmiştir. “Adana’lı, vaktiyle, suyu ayağının bastığı yerde bulmuş; suya iplerle, kovalarla uzanmıştır.. Bu yüzden Adana, daha ziyade, kuyular şehri olmuştur ve kova fazlalarının şakırtısını, kovaların gümbürtüsünü bir oparlör gibi büyüten kuyular ayrı, sarnıçlar ayrı birer konu olacak güzelliكتedir” (Asya 1976d: 189).

Arif Nihat, şehre kar yağmasının heyecanını “Tarla” adlı üç cümlelik yazısıyla ifade etmiştir: “Adana’da kar yağdı.. bizim bahçe de beyaz oldu.... Artık, Çukorova’da bir koza tarlam olduğuna yemin edebilirim” (Asya 1976d: 224).

Yazar, “sene ya bindokuzyüz kırk altı, ya da bindokuzyüz kırk yediydi” diyerek başladığı “Yıldırım” başlıklı yazısının başında Adana’daki ilkbaharı tasvir ederken şehre nasıl baktığını da göstermiş olur: “Okulların imtihan mevsimi yaklaşıyordu. [...] Kozalar havadan memnun, sudan memnun... serpilip gelişmekteydiler. Portakallarda eski yılın yemişiyle yeni yılın çiçeği öpüşüp koklaşmaktaydı.” (Asya 1976b: 162).

### **Adana Sorumluluğu**

Hayatının önemli bir kısmı Adana’da geçmiş olan yazarın şehirle ilgili durumlara kayıtsız kalması beklenemezdi. Arif Nihat Asya, Adana içinde değişik okullarda çalıştığından şehir içinde çok dolaşmış, çok yürümüştür. Bu şekilde de yetişememeye başlayınca kendisine bir bisiklet almış öylece yetişmeye çalışmıştır. Böylece belediyenin faaliyetleri de Arif Nihat’ın yazılarının konuları arasına girmiştir. “Belediye Başkanını Tebrik” adlı yazısında şehrin bu açıdan geri kalmışlığını anlatan yazar, yeni başkanın görevlerini özetleyerek onu tebrik eder: “Sokak ortasında maltızlar, İstiklâl mahallesinin çamurlarında yıldızlar, [...] velhâsıl Adana şehrinde kadınlar, erkekler, kızlar başkanlığını tebrik eder, ellerinden öperler” (Asya 1976b: 208). Arif Nihat aynı nedenle Adana’nın 1946-1947 döneminde belediye başkanlığını yapmış olan Fazlı Meto’ya da şiir ve yazısı vardır. “İstiklâl Mahallesi Destanı” adlı 12 bölümden oluşan şiirde şair, belediye başkanın adını tekrar ederek eleştiride bulunmuştur: “Aman aman Fazlı Meto... / Kurtar bizi nazlı Meto” (Asya 1976c: 49). “Belediye Koltuğunda Oturan İstifham” (Asya 1976c: 111-113) adlı yazısında da söz konusu şiire atıf yaparak belediye başkanının istifasını anlatmaktadır. Yazarın Adana’nın Karşıyaka ve İstiklal mahallelerinin bakımsızlığına dair “Karşıyaka” adlı yazısı da vardır. Bu yazıda ironik olarak “Ve kışın, üzerlerinde aynı bulut, aynı yağmur:

İkisi de bataktır, ikisi de çamur” (Asya 1976c: 116) ifadeleriyle bakımsızlığı anlatır. “Mektup II” adlı yazısı da yine İstiklâl mahallesinin adeta tüm şehrin çöplüğü haline getirilmesini söz konusu etmektedir. Bu sefer oldukça sinirlenen yazar, eleştirinin dozunu arttırmıştır: “Tavuklar gagalarıyla, pençeleriyle, çocuklar ayaklarıyla elleriyle karıştırı karıştırı bu muzahrafatı her gün yeni baştan alt üst ediyorlar. Bir koku ki sebep olanların burnuna layık... Ne deyim... Sebep olanların ağzına layık!” (Asya 1976c: 345).

Arif Nihat Asya, her şeye rağmen gelişmelerin yeterli hızda olmadığını ya da çalışmalarındaki eksiklikleri gördüğünde yetkilileri yazılılarıyla uyarmayı bir görev ve hemşeriliğin gereği bilmıştır. Bunu bazen uyarıyla yaptığı gibi bazen de hicivle yapmıştır. “Notlar” adlı yazısında, belediye başkanına yaptığı hicvi görmek mümkündür: “Bir gün büyük çapta bir zengin olursam, şu bizim İstiklâl Mahallesinin yollarını yaptıracak ve her sokağın başına bir levha astıracağım. Levhanın üzerinde şöyle bir yazı bulunacak: ‘Belediye Başkanından başka herkes geçebilir’” (Asya 1976b: 209).

Arif Nihat’ın Adana’daki eleştirilerinden biri de buz sıkıntısının yaşandığı bir dönemde çare olarak köylere gidecek buzların yasaklanmasının gündeme gelmesi üzerine olmuştur. Yazıya göre önceden buz yokluğundan şikâyetçi olduğu anlaşılan yazar, eğer böyle bir durum varsa şikâyetinden vazgeçtiğini belirtir: “Buz hakkındaki şikâyetlerimiz köylünün huzurunu kesmeye varacaksa ben bu işte yokum. Ve şikâyetimi geri alıyorum.” (Asya 1976d: 154)

Önceden belediye başkanırken daha sonra Adana’yi mecliste temsil eden Kasım Ener de bundan nasibini alanlardan biridir.<sup>5</sup> Kasım Ener, 1939-1946 arasında belediye başkanlığı; 1946-1950 arasında CHP’den Adana milletvekili yapmıştır. Arif Nihat “Kul” adlı yazısında vekilin mütevazı olmadığını eleştirmektedir: “Halkevinin başındayken, halka değilse bile Halkevliye: ‘- Ben kulunuz...’ deseydin Adana Halkevi en güzel konuşan, en feragatlı, en mütevazı başı bulmuş olduğuna sevinirdi. Ve bir yandan seninle övünür bir yandan talihine şükrederken bir yandan da seni oraya getirenlere teşekkür ederdi” (Asya 1976c: 209-210).

Yazarın gerek yetkilileri gerekse insanları uyarma şekli de kendine özgüdür. O, çok kızgın olmadığı sürece, sosyal yaşantıya dair eleştirilerinde çoğunlukla babacan bir tavır takınır. Bu durumlarda kırıcı olmamak için sözlerini dolaylı anlatımla kullanmaya çalışır. “İlan” başlıklı yazısında oturulacak bir evin nasıl olması gerektiğini kendi ihtiyacı üzerinden anlatmaktadır:

---

<sup>5</sup> İsmi yazıda kullanılmayan kişinin Kasım Ener olduğu “*Sen bu dili galiba senenin aylarından biriyle adaş olduktan sonra öğrendin*” (Asya 1976 c: s. 210) ifadelerinden anlaşılmaktadır.

“Adana’da Eski İstasyon, İstiklâl, Döşeme, Kuruköprü mahalle ve mahallelerinde pencereleri demirli veya demirsiz, fakat camlı; [...]kontratta üç yüz yazıp da hakikatte beş altı yüz almayacak yani hava parası istemeyecek; bir yıllık kiranın toptan ödenmesi şartını ileri sürmeyecek bir ev sahibi aranmaktadır. İsteklilerin (Demokrat Gazetesinde AY) adresine müracaat etmeleri ilân olunur” (Asya 1976c: 72).

“Komşu” başlığıyla yeni bir ev almış olan istilacı bir komşuyu söz konusu ettiği yazısında Arif Nihat, yine kendine has üslubuyla hicvetmektedir: “ ‘Canım, demişsin, yoldur.. Beş karış toprak aldıksa yola beş araba çakıl döktürürüz olur biter.’ Dikkat et, bu beş araba çakıl senin ağzına dökülmesin komşu” (Asya 1976c: 167).

Arif Nihat, Adana’daki yerel yönetimleri olduğu gibi merkezi yönetimin bölgeyle ilgili uygulamalarını da yazılarına malzeme yapar. Devlet tarafından 1947’de İçel, Seyhan, Hatay, Gaziantep ve Maraş illerinde idari, ekonomik, tarımsal ve sosyal işlerin daha etkin bir şekilde yürütülmesi ve düzenlenmesi için merkezi Adana olmak üzere “Beşinci Genel Müfettişlik” kurumu oluşturulur. Arif Nihat, bu gelişme üzerine yazdığı “Beşinci Genel Müfettişlik” (Asya 1976c: 164-165) adlı yazısında bu kurumun ne işe yarayacağını sorgulamaktadır.

Arif Nihat, şehir yönetimiyle ilgili sorumluları uyaran yazılar yazdığı gibi kentteki bireysel sorunlarla ilgili kişileri söz konusu eden yazılar da kaleme almıştır. “Bir Kahramana Destandır” adlı yazısında bir öğretmeni boğazından üç bıçak darbesiyle yaralayan öğrencisini söz konusu ederek kişinin aslında tüm Adana’yı ve öğretmenleri yaraladığını ifade etmiştir: “Bir vuruşta kaç gönlü yaralayacağını bilmiş miydin delikanlı? Ve bilseydin yine yapacak mıydın bu işi?” (Asya 1976c: 86).

### **Adana’nın Gülleri**

Arif Nihat Asya, Adana’da yaşadığı yıllarda şehri her yönüyle benimsemiş, sokaklarını, yapılarını ve özellikle insanlarını dünyasına almıştır. Kendisi de halkın takdirini kazanmış bir öğretmen, şair, yazar ve sûfi olarak şehir insanının değer verdiği kişileri de tıpkı Adana’yı sayar gibi saymıştır. Bunlardan biri “Zanapalı” yazısında anlattığı evine hırsız girip 25 lira parasıyla ahırdaki eşeğini götürdüğü Çukurova’nın en güçlü pehlivanlarından olan Hanifi Zanapalı’dır. Tüm Çukurova’da olduğu gibi Anadolu’nun pek çok yerinde namı bilinen pehlivanın evine hırsızların girmesini kendi üslubunca anlatan yazar, hırsızların cüretine şaşar:

“Velhasıl üzülme Zanapalı. [...] Sekizi onu birden evini sarabilir, bahçene dalabilir, paranı, eşyanı, atını, eşeğini, arabanı, bahçeni alabilir, madalyalarını, kupalarını, hattâ hattâ kispetini çalabilir. Fakat sen bu millettensin, bu millete benzersin, senin aslan gücünü kimseler çalamaz Zanapalı.” (Asya 1976b: 71).

Çukurova’da “Karatepeli” fıkrası vardır.<sup>6</sup> Arif Nihat Asya da “Karatepeli” başlıklı yazısında Karatepeli’nin kendi mizahına katkısını ve bu mizahın önemini anlatmaktadır: “Torosların berisinde onu tanıtmaya ihtiyaç olmadığı gibi onun da tanıtılmaya ihtiyacı yoktur. [...] Cenubun timsal haline getirilmiş nüktecilği demek olan Karatepeli az çok hepimizdir” (Asya 1976b: 176).

“Teneşir” adlı yazısında Adana’nın kurak zamanlarında bunalan halkın bereket duası için yalvarmaya gittiği Hayta Emmi’yi söz konusu etmiştir. Bunalan halkın Emmi’den talebi de Emmi’nin onlara cevabı da şehrin doğallığını gösterir:

“ - Ağşama bendensin emmi. / - Gadanalım Emmi! / - İrahısı benden emmi...

- Kebabı da benden emmi... Emmi âdeti üzere nazlanacağı kadar nazlandıktan, söveceği kadar sövdükten sonra, yine âdeti üzere razı olmuştur. En yakın camiden bir teneşir çalarlar; kayyum görmezden gelir. Teneşir omuzda, Seyhan’ın yolunu tutarlar. Emmi Kumlara iner, suyun kenarına. Taşköprü’nün ortanca kemerlerinden birinin altına gelir; teneşiri usulüyle suya batırır. Bir gökyüzüne, bir Taşköprü’den kendini seyreden yüzlerce kişilik kalabalığa bakarak:

-Yarabbi, der, şu d...slara garşı beni mahcubetme... İşte, ağnadın gayri: ekinlerine su gerekmiş. Sen bilin... irahmeti, sen dururken ben verecek değilim a...

Bu, Emmi’nin yağmur duasıdır ki, böyle yağmur istemenin adına ‘Teneşir İslamak’ derler. En orijinal tarafı ise Emmi’nin yerle olduğu gibi gökle de teklifsiz konuşmasıdır” (Asya 1976: 57).

Arif Nihat Asya’nın Adana’ya olan ilgisi son nefesine dek sürmüştür. Şairin ölüm günü de bunu ispatlar niteliktedir. Adana’nın düşman işgalinden kurtuluşu “5 Ocak”ı doğum günü olarak düşünebileceğimiz Arif Nihat’ın Tanrısına kavuşma günü de yine “5 Ocak” olmuştur. Sonuçta “Ecel” şiirinde dediği gibi: “Eceldir bu... ergeç, gelir; / Müsemmâ, kazâ.. hepsi, bir!” (Asya 2006: 195).

---

<sup>6</sup> Şimdi Osmaniye’ye bağlı Kadırlı ilçesinin, Karatepe, Çıyanlı, Kızıyusuflu, Bekereci, Durmuşsofulu, Bahadırlı köylerinin bulunduğu havzadan hareketle ve çoğunlukla bu bölgedeki insanların saflıklarından yola çıkılarak anlatılan fıkralarda zengin bir mizah kültürü saklıdır.

## Sonuç

Arif Nihat Asya, 1928'de Adana'ya meslek hayatının ilk durağı olarak geldikten sonra bu kenti çok sevmiş, aynı şekilde şehir de onu bağrına basmıştır. O, burada adeta yeni bir hayata başlamıştır. Bu hayat, başta şehrin saygısını kazanmış bir öğretmen, şehirden memlekete, oradan Türk milletinin gönlünün başköşesine kurulmuş bir "Bayrak Şairi" kimliğini doğurmuştur. Yine şehirde derviş kimliğiyle "Naat" ve "Dua" şiirleriyle "mümin şair" örneğini de göstermiştir. Ancak yine de onu dinî ve millî duyguların şairi olarak sınırlandırmak yetersiz olur. Onu rubai şairi, güzelleme şairi ya da Kıbrıs şairi olarak anlatmak da mümkündür. Arif Nihat, Adana'da aynı zamanda bir nesir yazarı olarak da kendini geliştirmiştir. Pek çok gazetede köşe yazıları yazmış olan yazar, "Kanatlar ve Gagalar" gibi unutulmaz sütunların sahibi olmuştur. Kısa bir cümleden 2-3 sayfalık yazılara kadar boyutları olan bu yazıların konu yelpazesi geniştir. Denilebilir ki o, şiirlerindeki gibi burada da hemen her durumdan bir yazı çıkarmayı bilmiştir. Aynı zamanda bir rubai şairi olan Arif Nihat'ın yazıları, büyük oranda ironi barındırır. Başlangıçta her partiye karşı mesafeli bir öğretmen ve eleştirel toplum adamı görüntüsünde yazı yazan yazarın DP milletvekili olduktan sonraki yazılarında muhalifi olan CHP'ye cephe aldığı görülür. Hayatının son yıllarını Ankara'da emekli olarak geçiren Arif Nihat Asya'nın son nefesine dek Adana'ya olan bağlılığı ve vefa duygusu devam etmiştir. Ataları Tokatlı olsa da Adana'ya gelinceye dek herhangi bir şehirle ilgisi olmayan Arif Nihat'ın soyadını aldığı bu kentle ilgisi, tam bir hemşerilik duygusu örneğini gösterir. Henüz birkaç günlükken babasını kaybeden Arif Nihat Asya'nın yaşam öyküsü, Tokat'ta babasız ve evsiz başlamıştır. İstanbul'da ev ve eş sahibi olmuşsa da bunlar, şairin ev ihtiyacını tam olarak karşılamamıştır. Onun kendini bulduğu yerse Adana olmuş, burada yeni bir hayata başlamıştır.

## KAYNAKÇA

- 📖 Asya, Arif Nihat. *Enikli Kapı (Cahide'nin Eli, Enikli Kapı)*. Ankara: Güven Matbaası, 1964.
- 📖 ---. *Bütün Eserleri Nesirler: 3 – Kanatlarını Arayanlar*. İstanbul: Ötüken, 1976b.
- 📖 ---. *Bütün Eserleri Nesirler: 4 – Ayın Aynasında*, İstanbul: Ötüken, 1976c.
- 📖 ---. *Bütün Eserleri Nesirler: 5 – Kubbeler*. İstanbul: Ötüken, 1976d.
- 📖 ---. *Bütün Eserleri Çekirdek: 2 - Aramak ve Söyliyememek*. İstanbul: Ötüken, 1976.

- 📖 ---. *Bütün Eserleri: Duâlar ve Âminler*. 9. Basım. İstanbul: Ötüken, 2006.
- 📖 ---. *Bütün Eserleri: Kökler ve Dallar*. 8. Basım. İstanbul: Ötüken, 2006.
- 📖 Bachelard, Gaston. *Mekânın Poetikası*. Çev. Alp Tümertekin. İstanbul: İthaki, 2017.
- 📖 Gökçe, Enver. *Bütün Şiirleri*. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 1997.
- 📖 Kısakürek, Necip Fazıl. *İdeolocya Örgüsü*. 10. Basım. İstanbul: Büyük Doğu, 1998.
- 📖 Korkmazgil, Hasan Hüseyin. *Tohumlar Tuz İçinde*. Haz. Azime Korkmazgil. 2. Baskı. Ankara: Bilgi, 1995.
- 📖 Narlı, Mehmet. *Şiir ve Mekân*. İstanbul: Hece, 2007.
- 📖 Ersin Özarıslan. *Şiirden Coğrafyaya, Arif Nihat Asya'nın Şiirinde Mekân Endişesi*. İstanbul: Ötüken, 2010.
- 📖 Ran, Nazım Hikmet. *İlk Şiirleri*, 13. Basım. İstanbul: Adam, 1995.
- 📖 Tanpınar, Ahmet Hamdi. *"Yastığının Rüyası" Edebiyat Üzerine Makaleler*. İstanbul: Dergâh, 1998.
- 📖 Turinay, Necmettin. "Arif Nihat Asya'nın Nesri / Derin Tarih - Derin Roman - Ayetler" *Arif Nihat Asya*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2011.
- 📖 Yıldırım, Sema ve Behçet Kemal Zeynel (Editörler) *TBMM Albümü 1920-2010*, II. Cilt 1950-1980. Ankara: Gökçe Ofset, 2010.
- 📖 Yıldız, Saadettin. *Arif Nihat Asya'nın Nesirleri*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1991.
- 📖 ---. "Arif Nihat Asya'nın Eserleri" *Arif Nihat Asya*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2011.